

Tanker om lokalhistorien

Signalement af de lokalhistoriske årbøger anno 1998

Mikkel Venborg Pedersen

Fortid og Nutid december 1999, s. 320-323

I sidste års decembernummer bragte *Fortid og Nutid* Kim Furdals debat-anmeldelse af de lokalhistoriske årbøger anno 1997. I år har redaktionen bedt Mikkel Venborg Pedersen om at kigge nærmere på 1998-årbøgerne, og det er der kommet denne tankevækkende anmeldelse ud af.

Mikkel Venborg Pedersen, f. 1970, cand.mag. i europæisk etnologi og syd-østeuropastudier. Museumsinspektør på Frilandsmuseet. Har bl.a. beskæftiget sig med sønderjyske forhold og eliteforskning.

Det er et ofte hørt udsagn, at nutiden bliver mere og mere historieløs. I bund og grund er udsagnet vrøvl – ingen kan være historieløs, alle lever i tid og er derfor en del af historien. Med udsagnet menes dog normalt, at de nuværende, eller måske de yngre, generationer af i dag ikke tænker tidsligt, historisk, når de forsøger at skabe mening i egen tilværelse. Således forekommer udsagnet sandt. Kulturel identitet er noget, man i postmodernismen skifter fra dag til dag eller time til time. Politiske problemer bliver af såvel dagspresse som politikere forklaret udfra, maksimalt, en tiårs horisont. Økonomi synes nærmest at forstås som et evigtgyldigt kredsløb efter givne love, man ikke har indflydelse på, og som heller ikke er menneskeskabt – og således ikke af historisk proveniens. Synkronien hævdes, synes, føles at have vundet over diakronien. Historismen behersker ikke tankegangen så basalt, som vi ellers havde vænnet os til. Naturhistorie er forlængst blevet til biologi, litteraturhistorie til litteraturvidenskab, og de økonomiske og politiske discipliner synes helt at have glemt verden af i går,

eller i hvert fald verden fra før de store samfundssyntesetænkere som Mill, Spencer, Weber m.fl.

Pessimismen, for udtryk for denne tankegang er jo som regel pessimistisk i deres sigte, er dog svær at bevare, når man, som jeg, er blevet bedt om at kaste et blik på den velsignelsesrige mangfoldighed af lokalhistoriske årbøger fra historiske samfund, arkiver og museer, der hvert år tilflyder *Fortid og Nutid*. I hvert fald gav en sådan krydslæsning anledning til nogle overvejelser, som jeg vil forsøge at fremsætte her i stedet for en egentlig anmeldelse. For hvordan skulle man yde bare det uddrag, som jeg har haft liggende foran mig, retfærdighed? For slet ikke at tale om de årbøger, der ikke nåede mit bord? Årbøgerne dækker såvel arkiver som historiske samfund som museer, og selvom disse institutioner som regel er selvstændige i forhold til hinanden, omend med tæt dagligt samarbejde, vil jeg her tillade mig at behandle årbøgerne under et.

Generelt er indtrykket af »årgang 1998«, at ambitionsniveauet er højt – og at det ofte nås. Ser man først på det umiddelbare indtryk, så er langt de

fleste årbøger i godt udstyr med god trykning og en misundelsesværdig korrektur; i de nedslag af artikler, som jeg foretog, var forekomsten af trykfejl, forglemmelser og mærkelige forskydninger så godt som ikke eksisterende. Og det skal hyldes, når det forekommer, for alt for ofte sparer forlag og trykkere den sidste korrektur. Det synes imidlertid, at årbogen er der så megen ære i, at der ofres også den sidste omgang – til glæde for læseren og for skribenterne vel også. Da mange af årbøgerne også tjener det formål at være arkivets, samfundets, museets årlige præsentation af egen formåen, ikke mindst overfor lokalsamfundet, er det en fuld forståelig mekanik med fine følger.

Ikke fordi der ikke er forskel på årbøgernes udstyr. I spidsen ligger, som altid, det gamle, solide Historisk Samfund for Sønderjylland med *Sønderjyske Årbøger*; men andre er fuldt på højde, for eksempel *Historiske Meddelelser om København*, *Fynske Minder* eller *Sjæk'len* fra Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg for blot at nævne nogle. Billederne står knivskarpt, de er rigelige, og den i dag teknisk stadig nemmere typografering sætter også sine spor. At de artikler, som jeg har læst, overvejende bærer præg af både fortælleglæde og en god sprogbehandling gør ikke fornøjelsen mindre. Er de forskellige foreninger, arkiver og museer stolte af deres årbøgers fremtræden, er det alt overvejende vel fortjent.

Det kan jo imidlertid være meget godt, men, vil nogle nok spørge, hvad står der rent faktisk i disse årbøger? Hvem skriver? – er det måske mest interessante spørgsmål i den sammenhæng.

I museernes årbøger er det, undtaget enkeltmuseernes udgivelser, de respektive faglige inspektører i området, som folder sig ud i den årlige artikel fra netop deres område. Karakteren af

netop årbogen som genre er således meget udtalt, ligesom det er tydeligt, at de sidste godt 30 års professionalisering har gjort museernes faglige soliditet godt. Artiklerne spænder fra beretninger til egentlige mindre afhandlinger, og det er, som det skal være. At museer er livlige steder forekommer i hvert fald åbenbart. Arkivårbøgerne, men der er kun tre »rene« i materialet, deler samme karakteristika, med *By, marsk og geest* fra Ribe som den, der mest nærmer sig det rent videnskabelige regulære tidsskrift; forskellen er faktisk svær at få øje på. Som det gælder for Sønderjylland er det imponerende, hvilket omfangsrigt lokalhistorisk arbejde, der finder sted i Ribe Amt, og hvor mange spændende publikationer begge områder får udgivet mellem år og dag.

Foreningernes årbøger er mere blandede, omend de naturligvis alle jo indeholder beretninger og, de fleste, regnskaber osv., som årbøger nu engang gør. Der er regulære artikelsamlinger, gerne med skribenter fra universiteterne og de store museer, der har arbejdet i området, for eksempel i forbindelse med en udgravning eller en lokal punktundersøgelse i forbindelse med større arbejder. Og der er de lokale foreningsmedlemmer, der dyrker interessen og har årbogen til at publicere, hvad det munder ud i. Disse sidstes artikler bærer ofte præg af erindringer, hjulpet af lokalhistorisk arkivarbejde (man aner bag mange af disse skitser slægtshistorikeren), men der er dog bemærkelsesværdigt mange egentlige afhandlinger. Vægtningen ligger nok ofte anderledes end den rent professionelle ville gøre det, men grundigheden og materialekendskabet er tit højt, enkelte steder bemærkelsesværdigt som afhandlingen om pest på Bornholm i *Bornholmske Samlinger*; der da også optager så langt det meste af årbogen. Og det er jo, som det bør være. De mange afteners sysler

omkring det lokale arkiv og i den lokale forening viser sig her i årbøgerne. De er foreningernes medlemmers årbøger. Man præsenterer sig for det lokalsamfund, som netop årbogsskribenterne vel kender bedre end de fleste. Og viser gennem sin glæde sin interesse, at dette her, det er værd at beskæftige sig med. Bliver enkelte artikler vel detailrige og boblende må det tilskrives denne basale glæde, som springer ud af årbøgerne.

Det er egentligt pudsigt, men det er karakteristisk, at jo længere mod vest, man kommer, des større forekommer ambitionsniveauet, og des oftere indfries det. Sjællænderne har noget at leve op til. Det er vanskeligt at sige præcist, hvad det er, der gør det, men de jyske skrifter anno 1998 er generelt bare bedre, mere vægtige i artiklernes indhold, udsyn og også i udstyr. Man kunne næsten forfalde til horrible stereotyper om specielt vestjyders virke-trang og -lyst, tæft for at få frivilligt arbejde til at lykkes, også økonomisk ved skriftudgivelser, og deres stille soliditet. Men det vil vi ikke gøre, der må være andet på spil. Jeg vil nøjes med at gentage, at her er der værdig konkurrence til sjællænderne, og andre øboer såmænd, selvom også de har gode eksempler, for eksempel den imponerende *Fra Amt og By* fra Roskilde, der er viet den mangeårige foreningsformand. Tag handsken op – og det bliver endnu bedre!

Mange af årbøgerne har også afsnit med lokalhistorisk litteratur, ofte i samarbejde med de lokale biblioteker, enkelte har anmeldelser af bredere karakter, der gør årbogen også videnskabelig særdeles anvendelig. Arbejder man som professionel med lokale forhold, er der således ingen grund til at kimse af de gode årbøger, hvad jeg selv allerede ofte har erfaret gennem arbejde i Sønderjylland men nu må opfatte mere generelt. For selvom mange righistorikere, men nok færre end for et

par årtier siden, rynker på næsen af det lokale perspektiv, er det jo en noget kunstig opdeling af verden. I takt med at interessen for mentalitets-, social- og kulturhistoriske emner stiger, og det gør den med hast i disse år over hele Europa, jo mere kunstig bliver adskillelsen mellem lokalt og nationalt perspektiv; det nationale er i sin sammenhæng jo også en udvælgelse af et område fra en større helhed. Lad så være at den lokale foreningsmand, der skriver om sit barndomshjem, ikke har den store syntese i hovedet. Men hans meddelelse er jo alligevel vigtig for syntesen sidenhen. Både til at informere denne, men, og det er måske vigtigst, til at falsificere den. Mennesker lever jo et konkret liv – og ikke et syntesernes liv. Til at fastholde denne, jeg havde nær sagt livsvigtige, indsigt, tjener de mangfoldige lokale nedslag, som er at finde i de lokale årbøger.

Alene ud fra perspektivet nationalhistorie/lokalhistorie er der således god grund for lokalhistorien, man kan dér ofte se tydeligt, hvad ellers glemmes i mere generelle fremstillinger. Lige så vigtigt er dog selve den historiske tanke. History-workshop, Geschichtswerkstatt, Grav-hvor-du-står, Folkeforskning var for et par årtier tilbage catch-words for en forening af den professionelle og den historisk interesserede. Der var, og er, megen romantik lagt ned i disse begreber, og de forekommer på sin vis næsten naive allerede i dag. Og så alligevel ikke. Man kan jo godt se den rige høst af lokalhistoriske årbøger som et udtryk for, at den lokale formidling af den historiske tanke faktisk lever og har det godt. Som et udtryk for, at lokalhistorien blomstrer i en grad som måske ligefrem nærmer sig europæisk rekord. Rødderne for de enkelte foreninger er ofte ældre og går tilbage til det historisk tænkende 19. århundrede. Nutidens blomstring er dog bemærkelsesværdig.

Et andet kodeord for foreningen af det lokale og historiske studier kan være det efterhånden så benyttede identitet. Den lokale identitet har som en hjørnesteen stedet, ideen om at »her har jeg rod, herfra min verden går«, ligeså vel som en lokal identitet består i et forestillet fællesskab mellem dem, der bor et bestemt sted og således formodes at dele en afgørende sum af erfaringer og påvirkninger. For stadig flere i nutidens Danmark bliver dette en romantisk tanke; vi har aldrig flyttet os så meget og så ofte som i dag på kryds og tværs af hinanden, mellem land og by, mellem landsdel og landsdel, og mellem Danmark og udlandet. Men for mange andre er det lokale tilhørsforhold en realitet, om ikke andet, så en skabt realitet, når den ofte flyttende når frem til et sted, hvor man slår sig ned, måske danner familie osv. Faktisk er antallet af tilflyttere i lokalhistorisk arbejde bemærkelsesværdigt højt.² Vinder de her, hvad de andre, altså dem der opfattes at stå med en førstefødselsret til stedet, allerede har? Næppe, de vinder nok noget andet, en anderledes konstrueret lokal identitet, på andre præmisser og med en anden vægtning af vigtige træk. Men det er i og for sig også ligeegyldigt. Man kan hævde, at de i hvert fald vinder en lokal identitet, vinder en plads for sig i det forestillede lokale fællesskab. Om ikke andet vinder de en hobby forbundet med glæde. Og det kan man jo ikke få for meget af.

Jeg synes, at årbøgerne anno 1998 vidner om denne glæde, om en glæde ved ikke blot det lokale, men ved det historiske perspektiv som sådan i forståelsen af dagligdagen. Så historieløshed i tiden? Næppe. Og dog. For det kan jo være, at vi nærmere har at gøre med et flersidet fænomen, dette her med historieløshed, at nogle tænker historisk og andre absolut ikke, som jeg indledte disse tanker. Lad mig således slutte med et ønske, nemlig at

måtte den interesse og historiske bevidsthed, der således synes at findes så rigt rundt om i landet, komme til at informere dem, der ikke ofrer den historisk informerede analyse megen tanke. Også det er en værdig opgave for de lokalhistoriske foreninger, arkiver og museer.

Noter:

1. Artiklen bygger på gennemgang af følgende årbøger for 1998: *Historiske Meddelelser om København; By, marsk og geest* (Ribe); *Koldingbogen; Sønderjyske Årbøger; Årbog 1998* (Gladsaxe); *Århus Stifts Årbøger; Sorø Amt; Præstø Amt; Bornholmske Samlinger; Fra Amt og By* (Roskilde); *Vejle Amt; Fynske Årbøger; Langs Mølleåen* (Lyngby-Taarbæk); *Lolland-Falster; Hardsyssel; Vendsyssel; Thy og Vester Hanherred; Fra Himmerland og Kjær Herred; Randers Amt; Skivebogen; Viborg Amt; Ribe Amt; Søllerødbogen; Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg; Sjøk'len* (Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg); *FRAM* (Ringkøbing Amt); *Mark og Montre* (Ribe Amt); *Give Egnens Museum; Brudstykker fra Blichereggen; Ølgod Museum; Ærø Museum; Årbog for Svendborg og Omegns Museum, Cartha* (Kerteminde) og *Fynske Minder*.
2. Knud Prange: *Lokalhistorie – en håndbog*, indledningen, 1989.